

Dyscalculiebeleid

Versie: oktober 2023

Inhoudsopgave

Inleiding.....	1
Dyscalculie en ernstige rekenproblemen.....	2
Wat is zichtbaar in de klas?	2
Gevolgen.....	3
Signalering en doorverwijzing	4
Aanpassingenlijst.....	4
Brugklas en instroomleerlingen	4
Vermoeden van dyscalculie op een later moment	4
Dyscalculieonderzoek zonder screening	4
Aanpassingen/faciliteiten.....	5
Ontheffingen	5
Begeleiding en ondersteuning.....	7
Begeleiding van leerlingen met dyscalculie	7
Begeleiding in de klas	7
Begeleiding buiten de klas.....	8
Bijlage 1 - Faciliteiten bij het eindexamen	9
Bijlage 2 - Rekenkaarten CvTE	10
Bijlage 3 – Overzicht extra tijd.....	11
Bijlage 4 - Aandachtspunten dyscalculie voor docenten	12

Inleiding

Binnen het Revius zijn er steeds meer leerlingen met ernstige reken-/wiskunde problemen of dyscalculie. Hiermee is de noodzaak voor een protocol voor de signalering en begeleiding van leerlingen met dyscalculie groter geworden.

Dyscalculie is erkend als leerstoornis, hierdoor kunnen er aanpassingen gedaan worden bij leerlingen bij wie dyscalculie is vastgesteld door een ter zake deskundige orthopedagoog of psycholoog. Dit gebeurt op grond van artikel 3.54 van het Uitvoeringsbesluit WVO (wetten.nl - [Regeling - Uitvoeringsbesluit WVO 2020 - BWBR0045787 \(overheid.nl\)](https://overheid.nl)). Onderstaand protocol is gebaseerd op de uitgangspunten van het Protocol Ernstige RekenWiskunde-problemen en Dyscalculie (ERWD) VO (M. van Groenestijn, G. Van Dijken en D. Janson, 2012, [protocol-erwd-vo.pdf](#)).

De doelstellingen van dit dyscalculieprotocol zijn:

- Leerlingen met dyscalculie volgen de opleiding waartoe ze op basis van hun cognitieve capaciteiten in staat zijn;
- Leerlingen vergroten, zo nodig met hulpmiddelen, hun rekenvaardigheden;
- Leerlingen leren omgaan met hun dyscalculie;
- Docenten hebben richtlijnen die hen helpen om leerlingen met ernstige rekenproblemen of dyscalculie te ondersteunen;
- Ouders hebben zicht op de ondersteuningsmogelijkheden die binnen de school beschikbaar zijn en kunnen docenten of de mentor hierop aanspreken.

Belangrijk uitgangspunt bij de begeleiding van leerlingen is dat de begeleiding en de faciliteiten in overleg met de leerling worden vastgesteld. Ook zal er, indien nodig, contact worden opgenomen met de ouder(s)/verzorger(s). De onderwijsbehoefte van de leerling wordt hierbij voorop gesteld.

Hoewel er is gestreefd naar volledigheid, is het in de praktijk mogelijk dat er situaties zijn waarin het protocol niet voorziet. In die gevallen behoudt de schoolleiding het recht om hierover een besluit te nemen.

Dyscalculie en ernstige rekenproblemen

Dyscalculie is een stoornis die gekenmerkt wordt door hardnekkige problemen in de automatisering van de basisvaardigheden van het rekenen. De hardnekkigheid blijkt uit de discrepantie tussen inspanning en resultaat, zonder dat daar een verklaring voor te vinden is (bv. onvoldoende en/of slecht onderwijs). De automatisering van de basisvaardigheden komt ook na langdurig en herhaald gericht oefenen niet op gang.

Het probleem kan tot uiting komen bij het leren van de betekenis van getallen en hoeveelheden, het leren van de rekenprocedures en/of het ruimtelijk inzicht. Er kan sprake zijn van een verstoorde informatieverwerking, van een onvoldoende probleemoplossing of van een verstoorde ruimtelijk-visuele ontwikkeling. Dyscalculie kan geïsoleerd, maar ook in combinatie met andere leerstoornissen (zoals dyslexie) voorkomen.

Het verschil tussen dyscalculie en ernstige rekenproblemen is de hardnekkigheid van de rekenproblemen. Wanneer de achterstand wordt veroorzaakt door te weinig onderwijs of onderwijs dat niet bij het niveau past, wordt gesproken over ernstige rekenproblemen. Wanneer de rekenproblemen ook blijven bestaan bij gedegen en voldoende rekenonderwijs, kan gesproken worden over dyscalculie.

Deskundigen schatten dat er bij 2-3% van de leerlingen sprake is van dyscalculie.¹

Wat is zichtbaar in de klas?

Er zijn verschillende signalen die kunnen duiden op reken-/wiskundeproblemen.

- De leerling gebruikt simpele procedures (blijft bv. op zijn handen tellen).
- De leerling maakt veel fouten in een stapsgewijze aanpak.
- De leerling heeft problemen met de volgorde van te nemen stappen bij een bepaalde strategie.
- De leerling heeft moeite om informatie snel en accuraat uit zijn geheugen op te roepen.
- De leerling heeft moeite met het automatiseren van de tafels en basissommen (bv. 7+8).
- De leerling kan de sommen niet goed onder elkaar zetten.
- De leerling heeft problemen met de plaats van de getallen.
- De leerling heeft een trager werktempo.
- De leerling heeft een ongunstige, een passieve of een impulsieve taakaanpak.
- De leerling heeft moeite om de essentie van een opdracht snel te doorzien.
- De leerling heeft veel problemen met breuken, decimalen, percentages, de waarde van getallen, meten en schatten.
- De leerling kan geen associaties maken met eerder opgedane kennis.
- De leerling maakt veelvuldig omkeringen van getallen.
- De leerling kan geen betekenis geven aan hoeveelheden.
- De leerling heeft moeite met het lezen, schrijven en interpreteren van operatiesymbolen.
- De leerling heeft moeite met het uitspreken en de getalwaarde van grotere en complexe getallen, zoals getallen met decimale cijfers.
- De leerling heeft moeite met het onthouden van rekenbegrippen (bijvoorbeeld 'kwadraat'), rekenregels (zoals het vereenvoudigen van breuken) en symbolen (zoals $\times 2$).
- De leerling heeft visueel-ruimtelijke problemen, die zich bijvoorbeeld voordoen bij het werken met tabellen en kaarten.

---

¹ Voor meer informatie, zie [Wat is Dyscalculie? - Balans, vereniging voor ouders \(balansdigitaal.nl\)](http://www.balansdigitaal.nl).

- De leerling heeft last van een negatief zelfbeeld en rekenangst.
- De leerling presteert op andere onderdelen niet minder dan zijn/haar klasgenoten.

Deze signalen doen zich niet alleen voor bij wiskunde, maar ook bij andere vakken waar rekenen belangrijk is (zoals natuurkunde, scheikunde, (bedrijfs)economie, aardrijkskunde en biologie).

Gevolgen

Dyscalculie leidt tot allerlei beperkingen en extra last in het dagelijks leven, ook op school. Denk bijvoorbeeld aan het niet vlot met geld kunnen omgaan bij het afrekenen in de pauze, het niet goed kunnen gebruiken van het lesrooster met tijden (en wijzigingen) en problemen met klokkijken.

Wanneer dyscalculie niet tijdig wordt herkend, kan er een verkeerd beeld ontstaan van de capaciteiten van de leerling en de achtergrond van de rekenproblemen. De leerling kan daardoor onnodig veel moeilijkheden ondervinden bij het uitvoeren van rekenbewerkingen, het leren van wiskunde en andere vakken. Als alle inspanningen van het kind weinig vooruitgang en weinig succeservaringen tot gevolg hebben, kan dat zorgen voor sterke demotivatie en veel frustratie. Hierdoor kan het kind emotionele problemen ontwikkelen, zoals een gebrek aan zelfvertrouwen, negatief zelfbeeld, faalangst of gedragsproblemen.

Signalering en doorverwijzing

Aanpassingenlijst

Aan het begin van het schooljaar wordt door de orthopedagoog geïnventariseerd welke (nieuwe) leerlingen een officiële dyscalculieverklaring hebben. Alle docenten worden hiervan op de hoogte gesteld door middel van de aanpassingenlijst. Ook leerlingen met een dyscalculieverklaring die instromen in een hoger leerjaar worden in deze lijst opgenomen. Ook wordt in SOMtoday gezet dat er bij deze leerlingen sprake is van dyscalculie, zowel in het Zorgvierkant als op de leerlingkaart.

Brugklas en instroomleerlingen

Wanneer een leerling al op de basisschool of hun vorige school een dyscalculieverklaring heeft gekregen, is het van belang dat ouders deze delen met school. Deze verklaring moet zijn afgegeven door een GZ-psycholoog of orthopedagoog-generalist.

Daarnaast wordt er op basis van de informatie uit de aanmelding (ouders en basisschool/vorige VO-school) gekeken bij welke leerlingen er eventueel sprake zou kunnen zijn van dyscalculie. Dit wordt gedaan door de orthopedagoog bij het beoordelen van de aanmelding van de leerling. Bij deze leerlingen wordt (in overleg met ouders) de Nederlandse Dyscalculie Screener (NDS) afgenomen. Naar aanleiding van de resultaten van deze screening kan bij een leerling het advies uitgesproken worden om een volledig dyscalculieonderzoek uit te laten voeren door een externe deskundige. Het besluit om tot een dyscalculieonderzoek over te gaan, ligt altijd bij ouders. De kosten van een dyscalculieonderzoek zijn voor ouders.

Vermoeden van dyscalculie op een later moment

Het kan voorkomen dat er vanuit de aanmelding geen vermoeden van dyscalculie is, maar dat een leerling later in het schooljaar of in een hoger leerjaar wel problemen met rekenen/wiskunde ervaart. De leerling kan dan (alsnog) worden aangemeld bij de orthopedagoog voor een dyscalculiescreening met de NDS. De aanmelding verloopt via de mentor, maar kan geïnitieerd worden door de mentor, ouders, (wiskunde)docent of door de leerling zelf. Na toestemming van ouders zal deze screening uitgevoerd worden. Naar aanleiding van de resultaten op deze screening (in combinatie met eerder verzamelde gegevens, zoals informatie van de basisschool of Diatoets-resultaten) kan het advies gegeven worden om de reken-/wiskunde problemen verder te laten onderzoeken.

Dyscalculieonderzoek zonder screening

In sommige gevallen willen ouders de dyscalculiescreening niet afwachten en gelijk overgaan tot een volledig dyscalculieonderzoek. Dit is ook mogelijk. De kosten van een dyscalculieonderzoek zijn voor ouders.

Aanpassingen/faciliteiten

Leerlingen met dyscalculie noteren bovenaan hun toetsblad 'dyscalculie' om hier mee aan te geven dat ze deze diagnose hebben. Dit is uiteraard alleen van toepassing bij vakken waarbij (mogelijk) gerekend moet worden (wiskunde, natuurkunde, scheikunde, (bedrijfs)economie, aardrijkskunde en biologie). Een leerling met dyscalculie heeft recht op een aantal aanpassingen (zie ook bijlage 1):

- De leerling mag bij toetsen waarbij gerekend moet worden, gebruik maken van de rekenkaarten van het College voor Toetsen en Examens (CvTE, zie bijlage 2). De leerling kiest welke versie hij het prettigst vindt werken. Deze wordt door de orthopedagoog gelamineerd en verstrekt aan de leerling.
- De leerling heeft recht op extra tijd bij toetsen waarbij gerekend moet worden (zie bijlage 3). Wanneer het verlenen van extra tijd niet mogelijk is, is het ook mogelijk een kortere toets aan te bieden.
- De toets staat in een duidelijke lay-out waarin getalsmatige gegevens en formules duidelijk te herkennen zijn, met ruime interlinie met lettertype Arial 12.
- Tot slot mag een leerling met dyscalculie bij alle toetsen waarbij gerekend moet worden, gebruik maken van een rekenmachine. Een uitzondering hierop zijn de toetsen waarbij juist het hoofdrekenen getoetst wordt.
- Formules, die bij het eindexamen ook gegeven worden, worden ook bij toetsing gegeven in de vorm van een formulekaart.

In de onderbouw kunnen er ook vastgestelde correctieregels gehanteerd worden (bv. een maximum puntenaftrek voor herhaalde fouten of doorrekenfouten niet aanrekenen). De docent kan bij schriftelijk werk de beoordeling aanpassen (denk hierbij aan fouten door omkeringen of rekenfouten bij bv. biologie niet meerekenen) of de opgaven aanpassen. Hierover kan geen discussie worden gestart met de betreffende docent (waar mogelijk wordt gevraagd zoveel mogelijk de vakinhoudelijke kennis van een leerling mee te laten tellen en minder nadruk te leggen op rekenfouten). Voorgaande geldt alleen voor de onderbouw, aangezien er in de bovenbouw voldaan moet worden aan de exameneisen.

Soms hebben leerlingen met dyscalculie op de basisschool gebruik gemaakt van bijvoorbeeld een opzoekboekje met formules of andere geheugensteuntjes. Deze mag in klas 1 en 2 gebruikt worden bij toetsen. Alleen dat materiaal, dat is goedgekeurd door de vaksectie, mag bij toetsen gebruikt worden (naast de standaard rekenkaart).

N.B. De dyscalculie van de leerling mag nooit een excuus zijn om gemaakte afspraken niet na te komen. Ook van deze leerlingen mag je inzet verwachten.

Ontheffingen

Leerlingen met dyscalculie kunnen geen vrijstelling krijgen voor het examenvak wiskunde. Wiskunde is echter alleen op het vwo een verplicht examenvak. Alle andere leerlingen kunnen een profiel kiezen zonder wiskunde. Havoleerlingen moeten dan het profiel Cultuur en Maatschappij kiezen. In het vmbo is in de profielen Zorg en Welzijn en Economie het vak wiskunde een keuzevak en dus niet verplicht. In

de overige profielen is dit wel het geval. Ook economie kan vermeden worden omdat het niet in alle profielen voorkomt.

Begeleiding en ondersteuning

Begeleiding van leerlingen met dyscalculie

Leerlingen met dyscalculie vertonen specifieke leerproblemen op het terrein van rekenen en wiskunde. De automatisering van reken- en wiskundekennis ontwikkelt zich niet, dan wel onvolledig of zeer moeizaam. Dit heeft invloed op het opnemen, verwerken, opslaan en reproduceren van informatie. Kinderen met dyscalculie slagen er niet in om zich de rekenvaardigheden vlot eigen te maken, waardoor het kind geen gebruik kan maken van opgeslagen kennis. Leerlingen met dyscalculie hebben vaak meer tijd nodig om informatie te verwerken en leren moeilijk informatie uit hun hoofd, maar ze hebben een voldoende intelligentie.

Deze leerproblemen kunnen niet verholpen worden, maar signalering, erkenning en ondersteuning van leerlingen door middel van faciliteiten vergroten de kans op een goede schoolloopbaan. Belangrijk is de acceptatie van het probleem: het is niet tijdelijk, maar blijvend. Leerlingen met hardnekkige rekenproblemen worden nooit leerlingen zonder rekenproblemen, ongeacht de maatregelen die genomen worden. Deze leerlingen zijn niet ongeconcentreerd of ongemotiveerd, maar kunnen soms in de loop van de jaren gedemotiveerd geraakt zijn.

De begeleiding binnen de school is gericht op een tweetal punten:

1. Het bevorderen van de zelfstandigheid van de leerling en het leren omgaan met de diagnose;
2. Het voorkomen van negatieve gevolgen van dyscalculie bij het leveren van schoolprestaties.

Begeleiding in de klas

Leerling met dyscalculie hebben in de les speciale aandacht nodig. Het is dan ook belangrijk dat een docent rekening houdt met de specifieke behoeften van deze leerlingen. Nu is het begrijpelijk dat een docent niet zijn hele manier van lesgeven kan afstemmen op enkele dyscalculieleerlingen. Daarom staan hieronder didactische en pedagogische richtlijnen vermeld, die niet alleen effectief zijn voor leerlingen met dyscalculie, maar evenzeer van belang kunnen zijn voor alle leerlingen.

- Geef extra mondelinge uitleg.
- Maak voor de deelstappen een geheugenkaart of strategiekaart.
- Bied één manier aan om naar getallen/opgaven te kijken.
- Bied één oplossingsstrategie aan (de strategie die ook in de methode van wiskunde wordt gebruikt, zie hiervoor ook het rekenbeleid).
- Laat de leerling niet zelfontdekkend/zelf ervarend leren.
- Het kind een rustige werkplek in de klas geven, niet ver van de docent.
- Sommen op één vaste en duidelijke manier stap voor stap leren uitrekenen met visuele voorbeelden (plaatjes). Het opschrijven van tussenstappen en tussenuitkomsten bij sommen geeft houvast tijdens het uitrekenen.
- Veel (kort) herhalen van aangeboden sommen.
- De leerling nooit onvoorbereid een rekenbeurt voor de klas of een onverwachte toets geven
- Opdrachten nooit alleen mondeling aanbieden, maar altijd ook op papier.
- Bespreek toetsen na, zodat de leerlingen van hun fouten kunnen leren.
- Samen met het kind zoeken naar oplossingen en zorgen voor veel bemoediging. Stimulans en succeservaringen zijn heel belangrijk en kunnen zorgen voor een toename in zelfvertrouwen en motivatie.

In ieder geval niet doen

- Veel informatie overschrijven vanuit een boek of vanaf het bord.
- Het probleem ontkennen!
- Een leerling met dyscalculie aansporen om beter te rekenen of harder te leren.

Corrigeren

- Structureer het leergedrag.
- Geef inzicht in rekenstructuren.
- Geef rekenregels.
- Corrigeer niet dwars door de sommen heen, maar schrijf ernaast.

Zie ook bijlage 4.

Begeleiding buiten de klas

Een nieuwe leerling (brugklas of instroom in een hoger leerjaar) met een verklaring wordt vlak na het starten uitgenodigd door de orthopedagoog. In dit gesprek wordt de verklaring doorgenomen en er wordt toelichting gegeven over geboden faciliteiten. Ook wordt de leerling de mogelijkheid geboden om extra begeleiding te krijgen voor wiskunde. Ook wanneer leerlingen met een dyscalculieverklaring op een later moment behoefte hebben aan extra (individuele) rekenbegeleiding (bv. bij onvoldoende resultaten) kan dit worden ingezet. Deze begeleiding zal gegeven worden door de orthopedagoog of de rekenspecialist. De leerling kan dan een afspraak maken via de orthopedagoog of rekenspecialist om hier mee aan de slag te gaan.

In een gesprek met de leerling, orthopedagoog en eventueel ouders wordt gekeken welke begeleiding de school kan bieden. Daarnaast zullen ouders mogelijk betrokken worden bij het geven van begeleiding, bijvoorbeeld door het verzorgen van pre-teaching thuis.

Tijdens deze begeleiding door de orthopedagoog of rekenspecialist kan er aandacht besteed worden aan:

- Het maken van een opzoekboekje
- Herhalen van lesstof rekenen/wiskunde
- Plannen/structuur van het huiswerk
- Leren omgaan met hulpmiddelen
- Stappenplannen maken

Aan de hand van de hulpvraag van de leerling wordt bekeken hoe lang de begeleiding zal duren. Na enkele begeleidingsmomenten wordt gekeken of de leerling nog extra hulp nodig heeft of dat de leerling voldoende handvatten heeft om het zelfstandig te proberen.

Bijlagen

Bijlage 1 - Faciliteiten bij het eindexamen

Een leerling met dyscalculie heeft recht op:

- Extra tijd (max. 30 minuten).
- Gebruik van standaard rekenkaart 1, 2 of 3.
- Gebruik van extra kladpapier.

N.B. Het gebruik van een rekenmachine is altijd toegestaan, ook voor leerlingen zonder dyscalculie.

Rekenkaart

Leerlingen met dyscalculie mogen bij het centraal examen geen gebruik maken van eigen formulekaarten en dergelijke. Kennis van de formules behoort tot de exameneisen. Die eisen kunnen niet zonder meer opzij gezet worden. De directeur van een school mag wel op grond van artikel 3.54 van het Uitvoeringsbesluit WVO de wijze van examinering aanpassen. Op grond van de Wet gelijke behandeling mag de school niet de exameneisen aanpassen. Ook de inhoud van het examen mag niet worden aangepast.

De school mag wel het gebruik van de standaard rekenkaart toestaan bij:

De centrale examens door leerlingen met een geldige dyscalculieverklaring.

De rekenkaart kan worden gezien als een vorm van kladpapier. Bij examens zijn de voor die examenvorm geldende kladpapierregels ook van toepassing op de rekenkaart.

Het is toegestaan de leerling op zijn/haar verzoek tijdens de zitting een nieuw exemplaar te verstrekken. Het is toegestaan de leerling bij aanvang van de zitting meerdere exemplaren te verstrekken.

Kandidaten met een dyscalculieverklaring mogen bij centrale examens waarbij rekenen een rol speelt de standaard rekenkaart gebruiken.

De standaard rekenkaart is geen echte rekenhulp en is de facto niet meer dan een gestructureerd uitwerkblad. De standaard rekenkaart 1, 2 en 3 bevatten inhoudelijk dezelfde informatie maar de layout is per kaart anders. Zo kan de kandidaat de voor hem meest geschikte kaart gebruiken. Ook is het mogelijk dat de school een zelf ontwikkelde rekenkaart aanbiedt als deze geen afbreuk doet aan de te toetsen exameneisen.

(Bron: [Rekenkaart en centrale examens | 2024 | Examenblad.nl](#) /

<https://www.examenblad.nl/2024/onderwerpen/rekenkaart-centrale-examens>)

Bijlage 2 - Rekenkaarten CvTE

[Rekenkaart en centrale examens | 2024 | Examenblad.nl](https://www.examenblad.nl/2024/onderwerpen/rekenkaart-centrale-examens)

(<https://www.examenblad.nl/2024/onderwerpen/rekenkaart-centrale-examens>)

Bijlage 3 – Overzicht extra tijd

Soort toets	Mavo onderbouw	Mavo bovenbouw	Lyceum onderbouw	Lyceum bovenbouw
SO	20% extra tijd	20% extra tijd	20% extra tijd	20% extra tijd
Repetitie	20% extra tijd	20% extra tijd	20% extra tijd	20% extra tijd
Schoolexamen	n.v.t.	20% extra tijd	n.v.t.	10 minuten per klokuur
Centraal Eindexamen	n.v.t.	30 minuten	n.v.t.	30 minuten

Extra tijd schoolexamens:

Tijdsduur SE	Extra tijd mavo	Extra tijd lyceum
45'	9 minuten (totaal 54')	7,5 minuten (totaal 52,5')
50'	10 minuten (totaal 60')	8,5 minuten (totaal 53,5')
60'	12 minuten (totaal 72')	10 minuten (totaal 70')
90'	18 minuten (totaal 108')	15 minuten (totaal 105')
100'	20 minuten (totaal 120')	17 minuten (totaal 117')
120'	24 minuten (totaal 144')	20 minuten (totaal 140')

Tijdens de eindexamens wordt er altijd 30 minuten extra tijd gegeven aan leerlingen die daar recht op hebben. De mavo-examens duren echter korter dan de havo-/vwo-examens (120 minuten tegenover 180 minuten). Hierdoor hebben mavoleerlingen verhoudingsgewijs meer extra tijd. Om de havo- en vwo-leerlingen zo goed mogelijk voor te bereiden op hun eindexamens is er voor gekozen de extra tijd bij hun schoolexamens verhoudingsgewijs gelijk te maken aan de extra tijd die ze ook op hun examen krijgen. Mavo-leerlingen krijgen tijdens hun eindexamen in verhouding meer tijd dan bij hun schoolexamens.

Bijlage 4 - Aandachtspunten dyscalculie voor docenten

Leerlingen met dyscalculie kunnen problemen hebben met:

- Het toepassen van simpele procedures en daarom basale rekenmanieren gebruiken (doortellen op de vingers).
- Het lezen en onthouden van cijferreeksen.
- Het begrijpen van de waarde van getallen (wat is 345?) en het verband tussen getallen (geen verschil tussen 20 en 200 zodat problemen ontstaan bij onder elkaar zetten bij optellen/afrekken).
- Makkelijk getallen omdraaien (24 wordt 42).
- Rekenen met breuken, hoofdrekenen en schatten.
- Lezen en interpreteren van gegevens (kaarten, grafieken, tabellen, afmetingen, codes, patronen).
- Het in volgorde nemen van stappen (bij klokkijken grote en kleine wijzer).
- Hanteren van een volgorde (van de basisbewerkingen $\times$ / $:$ / $+$ / $-$; % van).
- Eerder opgedane kennis toepassen in nieuwe situaties.
- Het rekentempo.
- Tijdsbesef en organiseren: gevoel voor tijd en ordening ontbreekt.
- Ruimtelijke oriëntatie (onderscheid links-rechts, plaatsen van getallen in juiste kolom).

Verbale vaardigheden

Verbale vermogens zijn vergelijkbaar met die van andere leerlingen. Wel kunnen zich woordvindproblemen voordoen, waardoor ze minder goed hun bedoelingen onder woorden kunnen brengen.

Concentratie

Leerlingen met dyscalculie lijken soms minder geconcentreerd, maar hebben dan vaak problemen met hun kortetermijngeheugen.

Mogelijkheden van hulp en ondersteuning

- Gestructureerd stappen-onderwijs.
- Extra uitleg in eenvoudige, gestructureerde taal, waarbij docent blijft bij de kern van de opdracht.
- Uitleg door leerling hardop laten herhalen.
- Rekenstrategieën (zie rekenboekje), wiskundige bewerkingen en formules in een apart schrift laten noteren (en evt. initieel laten gebruiken bij toetsen).
- Het aantal verschillende oplossingsstrategieën beperken.
- Veel herhaling aanbieden.